

Áttekintés

Nemzetközi migrációs trendek:

SOPEMI – 2003. évi kiadás

Overview

Trends in International Migration: SOPEMI – 2003 Edition

Hungarian translation

Az Áttekintések az OECD kiadványok kivonatos fordításai.

Az Online Könyvesboltban (www.oecd.org/bookshop) díjmentesen

állnak rendelkezésre.

Ez az Áttekintés nem hivatalos OECD fordítás.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT

GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉSI ÉS FEJLESZTÉSI SZERVEZET

A Nemzetközi Migrációs Trendekről szóló éves jelentés elemzi a migrációs mozgások és a migrációs politikák közelmúltbéli trendjeit. A jelen, 28. kiadás négy részből és egy statisztikai mellékletből áll, ami fontos, migrációval kapcsolatos témákat, valamint 29 OECD-tagországról és néhány kiválasztott nem tagországról (a Balti államok, Bulgária és Románia) specifikus országinformációkat tartalmaz.

A Nemzetközi Migrációs Trendekről szóló 2003. évi jelentés első része három fejezetből áll, melyek leírják a 2001–2002-ben tapasztalt legszembeszökőbb tényeket. Az első fejezet a migrációs mozgásokban, valamint az OECD-tagországok felnőtt lakosságában (I.A) bekövetkezett változásokat vizsgálja. A második fejezet a bevándorlók munkaerő-piaci státuszára összpontosít (I.B), a harmadik pedig áttekintést nyújt a migrációs politikákról (I.C).

Néhány OECD-ország gazdasági klímájában bekövetkezett kedvezőtlen változás ellenére a nemzetközi migráció 1990-es évek közepe óta megfigyelt növekvő tendenciája 2001-ben tovább folytatódott. A 2002-es évre vonatkozó, részlegesen rendelkezésre álló adatok e tendencia kismértékű lassulását mutatják, ami azonban nem jelent jelentős törést a folyamatban. A munkával kapcsolatos migráció, legyen az ideiglenes vagy állandó természetű, számos OECD-országban észrevehetően nőtt. Ez egyrészt az információs és kommunikációs technológia területén, másrészt pedig az egészségügyi és az oktatási szektorban dolgozó képzett munkaerő migrációjából fakadt. Számos OECD-országban azonban még mindig a családdal kapcsolatos migráció teszi ki a bebocsátások legnagyobb hányadát. A legutolsó, 2002-re vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a néhány évig tartó jelentős növekedést követően a menedéket keresők bebocsátási arányának növekedése némileg lelassult.

A bevándorlás kiemelkedő szerepet játszik néhány európai OECD-ország (különösen Olaszország és Spanyolország) népességi statisztikájában, valamint az egyébként hanyatló lélekszám ellensúlyozásában (például Németországban). A honosítások és az állampolgárság megszerzésének megkönnyítésére fogantatott intézkedések számának növekedése magyarázatot nyújt arra a tényre, hogy a bevándorlók és családtagjaik egyre nagyobb számban az őket befogadó országban telepsznek le. Ugyanakkor a letelepedési országokban, így például Ausztráliában, Kanadában, az Egyesült Államokban és Új-Zélandon a két népszámlálás közötti időszak összevetése rámutat arra, hogy az össznépességen belül egyre nagyobb a külföldi születésűek aránya.

A legújabb trendek azt is tükrözik, hogy számos OECD-országban ismét nő az újabb bevándorló munkások toborzása iránti érdeklődés. Az öregedő népesség és a folyamatos munkaerő-piaci egyenlőtlenségek részben magyarázatként szolgálnak e tendenciára. Bár a népességáramlás kezelése továbbra is fontos prioritás marad, számos OECD-ország tesz lépéseket képzett és magasan képzett külföldi munkások odavonzására, valamint a külföldi diákok számára a diploma megszerzését követően a munkaerő-piaci hozzáférés megkönnyítésére. A munkaerőpiac új igényeinek való megfelelés érdekében a munkaerő-áramlással kapcsolatban új törvényeket is hoztak. Egyes országok kevésbé képzett munkaerőre is igényt tartanak, különösen a mezőgazdaságban (Egyesült Államok, Ausztrália, Spanyolország és Görögország), az építőiparban, az idősek gondozása, valamint egyéb üzleti és háztartási szolgáltatások terén (Olaszország, Portugália, Egyesült Királyság). Az összes népességáramláson belül az ideiglenes munkaerő-áramlás arányának emelkedése szemmel láthatóan bizonyítja ezeket a folyamatokat (ahol az „ideiglenes migráció” fogalmába a rövid távú tartózkodási engedélyek, szezonális munkák, multinacionális vállalatokon belüli ideiglenes megbízások, szakmai gyakorlatok és „munkaszabadságok” tartoznak).

2002-ben számos OECD-országban a munkaerő jelentős részét külföldiek és bevándorlók alkották. A letelepedési országokban (Ausztrália, Kanada, Új-Zéland és az Egyesült Államok), a külföldiek és a bevándorlók a munkaerő 15–20%-át tették ki. A külföldiek számos európai munkaerő-piacon is jelentős arányban képviseltették magukat; így például Luxemburgban (a munkaerő 43,2%-a külföldi), Svájcban (21,8%), és ha kisebb mértékben, de Ausztriában (9,9%), Németországban (8,9%), Belgiumban (8,2%) és Franciaországban (6,2%) is.

2002-ben a legtöbb OECD-ország esetében a külföldiek és a bevándorlók munkaerő-piaci részvételi aránya valószínűsíthetően alacsonyabb volt, mint a külföldi származású, de már állampolgársággal rendelkezőké. Az állampolgársággal rendelkezőkkel összevetve a részvételi arány különbözete a nők esetében általában még nagyobb. 2002-ben a külföldiek és bevándorlók nagyobb valószínűséggel voltak munkanélküliek, mint az állampolgárok. Kanada, az Egyesült Államok és Írország kivételével ez a megállapítás a férfiakra és nőkre egyaránt igaz. A nők esetében azonban általában jelentősen magasabb a munkanélküliségi ráta, mint férfi társaiknál. A külföldi nők munkanélküliségi rátája Franciaországban 21%-ot, Belgiumban 17,8%-ot, Spanyolországban pedig 17%-ot ért el.

A foglalkoztatottság ágazati megoszlása szempontjából az építőiparban, a vendéglátásban és ételmezési ellátásban, valamint a háztartási szolgáltatásokban általánosságban túlréprezentáltak a külföldiek; azaz az ezen ágazatokban dolgozó külföldiek aránya magasabb, mint az összmunkaerőn belüli arányuk. Az ágazati megoszlás azonban országonként jelentős eltéréseket mutat. Spanyolországban a külföldiek több mint 8,5%-a a mezőgazdaságban dolgozik, Ausztriában 24,5%-uk a bányászatban, a gyártó- és energiaiparban, Portugáliában 30%-uk az építőiparban, az Egyesült Államokban 20%-uk a nagy- és kiskereskedelemben, Spanyolországban mintegy 16,5%-uk szállodákban és éttermekben, Finnországban 11%-uk az oktatásban, Norvégiában 21%-uk az egészségügyben valamint egyéb közösségi szolgáltatások területén keresi kenyerét, és Görögországban 17%-uk foglalkozik háztartási szolgáltatásokkal.

A külföldi munkavállalók munkaerő-piaci helyzetének az elmúlt évtized során történt változásairól szóló tanulmány szerint az előző gazdasági növekedési fázis során bekövetkezett javulás ellenére a külföldiek foglalkoztatottsága még mindig érzékeny a ciklikus megrázkódtatásokra, és a külföldi munkavállalók egyes alkategóriái továbbra is sebezhetőek maradnak (pl. különösen a nők, valamint a fiatal és az idősebb munkavállalók). A foglalkoztatottsági helyzet általános javulása tehát nem elegendő a külföldiek tartós munkaerő-piaci integrációjának biztosításához.

A jelentés az OECD-országok migrációs politikájának közelmúltban bekövetkezett változásairól is számot ad. Az OECD-országok, egyebek mellett, mind határaikon, mind pedig területükön belül megerősítették az ellenőrzést. Ez egyrészt válasz a 2001. szeptember 11-i egyesült államokbeli terrortámadásokat követően, a terrorizmus elleni globális harc összefüggésében felmerült biztonsági kérdésekre, másrészt az embercsempész és emberek kizsákmányolásával foglalkozó hálózatok valamint az illegális migráció leküzdését is szolgálja. Számos OECD-országban új törvényeket is elfogadtak a külföldiek belépésével, tartózkodásával és foglalkoztatásával kapcsolatban (pl. Dánia, Németország, Portugália és Görögország). Mások intézkedéseket tettek a menedékjogi kérelmek elbírálásának meggyorsítására (Svájc), vagy új eszközöket vezettek be elfogadhatóságuk korlátozására (pl. Egyesült Királyság, Hollandia).

A bevándorlók munkaerő-piaci integrációja és az újonnan érkezőket segítő intézkedések a legtöbb OECD-országban a prioritások között szerepelnek, melyek során rendelkezéseket hoztak a bevándorlók nyelvtudásának és szakképzésének javítása, valamint a diszkrimináció elleni küzdelem érdekében. Több országban törvényhozási lépéseket is tettek az állampolgárság megszerzésére

vonatkozó szabályok módosítására. Az országok vagy megkönnyítették a pályázati eljárást (például Luxemburgban) vagy pedig az állampolgárságért folyamodó jelöltektől a befogadó ország nyelvének és társadalmának sokkal alaposabb ismeretét követelték meg (elsősorban Hollandiában, Ausztriában és Dániában).

Az Európai Unió számos irányelve törekszik a tagállamok migrációs politikáinak harmonizálására. Ezek a döntések harmadik ország állampolgáraival szemben egy harmonizált jogi keret elfogadásához kapcsolódnak, és annál inkább fontosak, mivel az *acquis communautaire* (közösségi vívmányok) elvének megfelelően ezek vonatkoznak majd a 2004-ben csatlakozó tíz új tagállamra is. Az Európai Unió külső határainak védelme érdekében megvalósuló nemzetközi együttműködés a vízümpolitikák harmonizációját, a határellenőrző szervek közötti információ-megosztás fejlesztését, valamint a fejlődő országok nagyobb mértékű bevonását célzó átfogó tervben testesül meg.

A Nemzetközi Migrációs Trendek című éves jelentés 2003. évi kiadása két speciális, a migráció közelmúltbéli fejleményeivel kapcsolatos, kiemelt témákra összpontosító fejezetet tartalmaz. Az első téma a nemzetközi migráció regionális szempontjaihoz kötődik, míg a második az egészségügyi szakemberek dél-afrikai eseten alapuló nemzetközi mobilitásáról szól.

A nemzetközi migráció regionális szempontjai felé irányuló érdeklődés fellendülése számos OECD-országban tapasztalható jelenség. Ezt az érdeklődést számos tényező motiválja, többek között a régiók növekvő súlya a migrációs politikákban; hajlandóság annak biztosítására, hogy a hátszörök is hasznot húzhassanak majd a nemzetközi migrációból; valamint a külföldiek és bevándorlók nagy városokban koncentrálódásának lehetséges hatásával összefüggésben, a munkaerő-piacba és a társadalom egészébe való integrálódásuk kapcsán felmerülő aggodalmak.

A fejezet nem szándékozik a migráció regionális szempontjaira vonatkozó kérdések egész sorát felvetni; sokkal inkább a „Hol laknak a vándorlók?” kérdés felvetése a cél. A bevándorlók földrajzi megoszlásában jelentkező nemzetközi különbségek felvetik azt a kérdést, hogy a bevándorlókat a fogadóországba érkezésükkor mely tényezők befolyásolják letelepedési helyüket illető döntésükben. A rendelkezésre álló adatok által szabott korlátokon belül a tanulmány a következő lakhelyválasztást befolyásoló tényezőket azonosította be a bevándorlók körében: 1) a régió jellegzetességeinek (pl. szolgáltatások minősége, szórakozási lehetőségek megléte) vagy gazdasági lehetőségeinek köszönhetően a célterület vonzereje, 2) családtagok vagy azonos származású emberek jelenléte, valamint, 3) egy belépési ponton való megállapodás, vagy a befogadó ország és a származási ország földrajzi közelsége. A bevándorlók személyes jellemzői (származási ország, belépés oka, koruk a migráció idején, a tartózkodás időtartama) és a célterület jellemzői egyaránt fontos szerepet játszanak a döntésben.

Ez a speciális téma néhány olyan ausztrál és kanadai regionális migrációs program leírását mutatja be, melyeknek célja annak biztosítása, hogy minden régió részesüljön a nemzetközi migráció hasznából. Különleges hangsúlyt kap a regionális fejlesztési politikák és a migrációs politikák közötti kapcsolat. A tanulmány hangsúlyozza a helyi gazdasági fejlődés és a nemzetközi migráció regionális vonatkozásai közötti kölcsönös összefüggést, és arra a következtetésre jut, hogy a migrációs politikák a regionális fejlesztési programok hatékony részévé válhatnak még akkor is, ha nem tudják megoldani a regionális egyenlőtlenségekből eredő problémákat.

A második speciális fejezet a dél-afrikai eset alapján az egészségügyi szakemberek nemzetközi mobilitásának hatását vizsgálja. Igyekszik beazonosítani azon politikákat, amelyek segíthetnek a származási országra gyakorolt potenciális negatív hatások enyhítésében, valamint e mobilitásból eredő előnyök kedvezőbb megosztásában. A fejezet rámutat arra, hogy a dél-afrikai egészségügyi szakemberek esetében valósak ezek a kockázatok.

Az 1990-es években nagymértékben nőtt a magasan képzett munkások nemzetközi mobilitása. Bár ez a folyamat az új, információs és kommunikációs technológiákhoz kapcsolódó szakmák esetében a legszembetűnőbb, az egészségügyi szakemberek között is egyre elterjedtebbé vált. Dél-Afrikában, különösen ott, ahol a migrációs mérleg az elmúlt tizenöt év során folyamatosan romlott, az egészségügyi szakemberek nemzetközi mobilitása jelentős kérdéssé vált.

Az egészségügyi szakemberek nemzetközi mobilitását meghatározó tényezők nagyjából egybeesnek azokkal, melyek a magasan képzett munkások mobilitását határozzák meg általában, illetve mellette és ellene szóló tényezők kombinációjából fakadnak. Meg kell említeni azonban néhány olyan, sajátosan az egészségügyi munkásokat jellemző tényezőt is, mint például a relatív bér a származási országokban és az egészségügyi szektorban egyre rosszabbodó munkafeltételek.

A tanulmány rámutat arra, hogy nem mindig a kivándorlás a fejlődő országok egészségügyi rendszereit jellemző problémák fő oka, még, ha továbbra is súlyosbító tényező. Ez a tény arra utal, hogy a kormányzati politikának kulcsfontosságú szerepe van az emberi erőforrás-kezelés elősegítésében, valamint fejlesztésében az egészségügyben, és azon túl egyaránt. A dél-afrikai kormány nemrégiben bevezetett egy intézkedéssorozatot, melynek célja a dél-afrikai munkások megtartása, valamint a szakképzett külföldi munkások számára a bevándorlás megkönnyítése. Ez a jelentés áttekinti az egészségügyi szektorban végbement jelentősebb reformokat, úgy mint: 1) kötelező közszolgálat, 2) képzés, 3) kedvezőbb munkafeltételek, beleértve a bért is, valamint 4) szorosabb nemzetközi együttműködés a dél-afrikai egészségügyi szakemberek számára legjelentősebb célországokkal.

Dél-Afrika sajátos esetében, és számos egyéb országra hivatkozva a jelentés felfedi, hogy a származási országok nemzeti szintjén, valamint nemzetközi szinten egyaránt milyen lényeges lehet a politikai koherencia erősítése a migráció és a fejlesztési segély terén annak biztosítása érdekében, hogy az egészségügyi szakemberek nemzetközi mobilitásából eredő előnyök méltányos és fenntartható módon kerüljenek elosztásra.

A Nemzetközi Migrációs Trendekről szóló jelentés 2003. évi kiadásának utolsó része részletes leírást ad 29 OECD-tagország és néhány kiválasztott nem tagország (a balti államok, Bulgária és Románia) migrációs folyamataival és politikájával kapcsolatos közelmúltbéli fejleményekről. A jelentés nemzeti statisztikákkal alátámasztott része a be- és kivándorlási folyamatokat, valamint a menekültekre és menedéket keresőkre vonatkozó változásokat vizsgálja. Emellett tárgyalja a külföldi és külföldi születésű népesség arányát az átlagnépesség körében, és lényeges tényezőként kiemeli bizonyos nemzetiségek, kor, nem vagy belépési forma viszonylagos fontosságát. Megfelelő esetekben a honosítási ráták is említésre kerülnek.

Az országjelentések az adott ország migrációs politikával kapcsolatban hozott törvényeit és intézkedéseit mutatják be. E fejlemények számos területen előfordulnak, beleértve a külföldiek bebocsátását, tartózkodását és integrációját. Az országjelentések a menedékjoghhoz, a menekültek jogaihoz, a honosításhoz és az illegális migrációhoz kapcsolódó törvényi szabályozást is vizsgálják.

Az országok migrációs és törvényhozási rendszereiben tapasztalt sokféleség tükröződik a migrációs statisztikák különbségeiben, ami nehézségeket okoz a rendelkezésre álló adatok összehasonlíthatóságában. Az ez évi jelentést befejező részeként szereplő Statisztikai Melléklet az adatok összehasonlíthatóságának javítására törekszik, ennél fogva megjelöli a migrációs statisztikák készítése során felhasznált forrásokat és módszereket. A melléklet táblázatai két csoportra oszthatók: az első összevont adatokat nyújt a statikus és dinamikus statisztikákról, adminisztratív adatokat a menedéket keresőkről, valamint a honosításokról, míg a második származási ország szerint részeire bontja a hasonló adatokat.

Ez az *Áttekintés* egy OECD kiadvány kivonatos fordítása, mely eredeti formájában a következő angol és francia címen került publikálásra:

Trends in International Migration: SOPEMI – 2003 Edition

Tendances des migrations internationales: SOPEMI – Édition 2003

© 2003, OECD

Az OECD kiadványai és az *Áttekintések* a www.oecd.org/bookshop/ címen állnak rendelkezésre.

*Írja be az „overview” szót a „Title search” mezőbe az Online Könyvesbolt honlapján vagy írja be a könyv angol címét (az *Áttekintések* az eredeti angol nyelvű könyvhöz vannak csatolva).*

Az *Áttekintések* készítését a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság jogi és fordítási csoportja végzi

E-mail: rights@oecd.org / Fax: +33 1 45 24 13 91

© OECD, 2003

Ez az *Áttekintés* abban az esetben reprodukálható, ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.